

Baba Basra Sources 27

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת אבות פרק ג משנה טו

[טו] זה המאמר כולל עניינים גדולים מאד, ולא יהיו דברים כמו אלו אלא לרבי עקיבה. וזה פירושם בקיצור, ובתנאי שהבנת מה שקדם בפרקים הקודמים. אמר: כל מה שבעולם ידוע אצלו יתעלה והוא משיגו, והוא אומר: הכל צפוי. אחר כך אמר: ולא תחשוב שבהיותו יתעלה יודע הפעולות, יתחייב ההכרח, ושיהיה האדם כפוי על פעולה מן הפעולות. אין הדבר כן, אלא כל אדם בוחר במה שיעשהו, והוא אומר: והרשות נתונה, רצונו לומר: רשות כל אדם נתונה לו, כמו שבארנו בפרק השמיני.

אמר: ומשפט ה' לבני אדם אמנם הוא בחסד, לא במיצי הדין המחוייב עליהם, כמו שבאר יתעלה מתארו, ואמר: +שמות לד ו+ "ארך אפים ורב חסד". ואמר: "ארך אפים לצדיקים ולרשעים". ואמר הנביא, מתאר: +תהלים קמה ט+ "טוב ה' לכל" וכו'.

אחר כך אמר, שהמעלות לא יושגו לפי שעור גודל המעשה, אלא לפי רוב מספר המעשה. וזה, שהמעלות אמנם יושגו בכפול מעשי הטוב פעמים רבות, ובזה יושג הקנין, לא בשיעשה האדם מעשה אחד גדול ממעשי הטוב, שבזה לבדו לא יושג קנין. משל זה, שהאדם אם יתן למי שראוי אלף דינר, בפעם אחת ולאיש אחד, לא תושג לו מעלת הנדיבות בזה המעשה האחד הגדול, כמו שתושג למי שיתנדב אלף פעמים באלף דינר, ויתן כל דינר מהם על צד הנדיבות, לפי שזה ייכפל על ידו מעשה הנדיבות אלף פעמים, ויושג קנין חזק, וזה פעם אחת בלבד התעוררה הנפש התעוררות גדולה למעשה טוב, ואחר כן פסקה מזה. וכן בתורה אין שכר מי שפדה אסיר במאה דינר, או נתן צדקה לעני במאה דינר שהיו די מחסורו, כמו מי שפדה עשרה אסירים, או השלים חסרון עשרה עניים, ואפילו בעשרה דינרים. ולזה תקיש. וזה הוא ענין אומר: לפי רוב המעשה אבל לא על פי המעשה.

ספר חסידים (מרגליות) סימן סא

כתיב בקהלת (ד' ו') טוב מלא כף נחת ממלא חפנים עמל ורעות רוח. נחת רוח ליוצרם כי טוב מלא כף כשאדם נותן ליראי שמים עניים שירדו מנכסיהם ממלא חפנים לעניים שאינם מהוגנים אשר בהם עמל ורעות רוח ולא עוד אלא שנחשב לו לעון כשהוא נותן לפריצים ונותן להם אתנני זנות ומקיים מורדין בהקב"ה בעולם. לפיכך יתפלל אדם להקב"ה לעולם שיזמין לו בני אדם מהוגנים. ד"א מלא כף נחת בצדקה ברצונו הטוב ושלא בגערה ממלא חפנים שנותן שלא ברצונו ולבו רעה כדכתיב (דברים ט"ו י') אל ירע לבבך בתתך לו. ד"א טוב לאדם לפרנס אחד אם אין לו אלא לפרנס נפש אחת טוב משיתן לחמשה ולא יספיקו נמצא חפנים עמל לפי שכל אחד חסר אבל אם גם אחרים נותנים לכל אחד ואחד טוב לו לתת גם הוא לכל אחד ואחד ועל זה נאמר (תהלים קי"ב ט') פזר נתן לאביונים. ואפי' עני המתפרנס מן הצדקה יעשה צדקה. וצריך כל אחד הן עשיר הן עני לפי כחו להיות משועבד להקב"ה רנטייר בלעז, ליתן פרוטה או מחצה לשבוע להיות חק קבוע ולא יעבור להראות שהוא עבד למקום ומה שהוא נותן הוא כפרת נפשו. וכל פרוטה מצטרפת לחשבון גדול והעני שאינו יכול להרבות בנתינה יעשה מצוה בגופו. ואסור לפרנס לכוף העני לעשות צדקה והעושה כן נעשה כגוזלו גוזל מזה ונותן לאיש אחר.

רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק י הלכה ד

כל הנותן צדקה לעני בסבר פנים רעות ופניו כבושות בקרקע אפילו נתן לו אלף זהובים אבד זכותו והפסידה, אלא נותן לו בסבר פנים יפות ובשמחה ומתאון עמו על צרתו שנאמר אם לא בכיתי לקשה יום עגמה נפשי לאביון, ומדבר לו דברי תחנונים ונחומים שנאמר ולב אלמנה ארנין.

רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק י הלכה ז - יד

הלכה ז

שמנה מעלות יש בצדקה זו למעלה מזו, מעלה גדולה שאין למעלה ממנה זה המחזיק ביד ישראל שמך ונותן לו מתנה או הלואה או עושה עמו שותפות או ממציא לו מלאכה כדי לחזק את ידו עד שלא יצטרך לבריות לשאול, ועל זה נאמר והחזקת בו גר ותושב וחי עמך כלומר החזק בו עד שלא יפול ויצטרך.

הלכה ח

פחות מזה הנותן צדקה לעניים ולא ידע למי נתן ולא ידע העני ממי לקח, שהרי זו מצוה לשמה, כגון לשכת חשאים שהיתה במקדש, שהיו הצדיקים נותנים בה בחשאי והעניים בני טובים מתפרנסין ממנה בחשאי, וקרוב לזה הנותן לתוך קופה של צדקה, ולא יתן אדם לתוך קופה של צדקה אלא אם כן יודע שהממונה נאמן וחכם ויודע להנהיג כשורה כר' חנניה בן תרדיון.

הלכה ט

פחות מזה שידע הנותן למי יתן ולא ידע העני ממי לקח, כגון גדולי החכמים שהיו הולכין בסתר ומשליכין המעות בפתחי העיניים, וכזה ראוי לעשות ומעלה טובה היא אם אין הממונין בצדקה נוהגין כשורה.

הלכה י

פחות מזה שידע העני ממי נטל ולא ידע הנותן, כגון גדולי החכמים שהיו צוררים המעות בסדיניהן ומפשילין לאחוריהן ובאין העיניים ונוטלין כדי שלא יהיה להן בושה.

הלכה יא

פחות מזה שיתן לו בידו קודם שישאל.

הלכה יב

פחות מזה שיתן לו אחר שישאל.

הלכה יג

פחות מזה שיתן לו פחות מן הראוי בסבר פנים יפות.

הלכה יד

פחות מזה שיתן לו בעצב

בית הבחירה למאירי מסכת בבא בתרא דף י עמוד ב

הצדקה יש בה מדרגות מדרגות מהם שנתבארו בכאן ומהם שנתבארו במקום אחר מדרגה עליונה שבה ליתן לו או להלוותו בכדי שיוכל לעשות סחורה או שותפות או למנותו על שלו עד שירוויח ולא יצטרך לבריות על זה נאמר והחזקת בו שניה לה מה שאמרו בגמ' שקלים אשרי משכיל אל דל שהוא מסתכל במצוה היאך יפה לעשותה כשוראה בן טובים שירד מנכסיו אומר לו שמעתי עליך שירושה באה לך ממקום אחר טול מעות הללו ואתה פורע מן דהוה נסיב אמר ליה תהא מתנה וכבר נאמרה כיוצא בזו בפרק מציאת האשה כמו שנבאר למטה שלישית לה שנותן ואינו יודע למי נותן וכן הלוקח אינו יודע ממי לקח וזו היתה לשכת חשאים שבמקדש שהיו חסידים שבדור נותנים שם בחשאי והצנועים מתפרנסים כמו שיתבאר במסכת שקלים ומזה המין נתינת מעות לקפה של צדקה כל זמן שהממונה הגון ומוחזק בכשרות רביעית שהנותן יודע למי נותן אבל אין הנוטל יודע ממי נטל כגון קצת החכמים שהיו משכימים בסתר ומשליכין צרור כספים בפתח העיניים חמישית שהנוטל יודע ממי נטל ואין הנותן יודע למי נותן כגון קצת החכמים שהיו צוררין מעות ומפשילין לאחוריהם ועניים באים אחריהם ונוטלין ששית שנותן מיד ליד וקודם שיבא העני שואל שביעית לאחר שישאל ומתנה הוגנת שמינית פחות מן הראוי אלא שנותן בסבר פנים יפות תשיעית פחות מן הראוי ובפנים זעומות וכדי בה בזיון לנותן ולמקבל יש מדרגה אחרת בצדקה אלא שאינה ראויה למנות והוא הנותן לקנות לו שם ולהתגדל ולפרסם עצמו עליהם וזו אינה מדת ישראל והיא מדה מגונה עד למאד לא דיו שאינה נחשבת בצדקה אלא שהוא נקרא חוטא ועליה נאמר וחסד לאומים חטאת ומ"מ הנותן לכונת נטילת פרס כגון האומר סלע זה לצדקה בשביל שיחיו בני בשביל שאזכה לעולם הבא או שתמשך הצלחתי וכיוצא באלו הרי זו צדקה גמורה ובלבד במי שאם לא נתקיימה מחשבתו אינו קורא תגר ואינו מתחרט על שנתן ולא הועיל כאלו היה שכר רופא ואינו מהרהר אחר מדותיו של מקום אלא שמצדיק עליו את דינו:

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף עא עמוד א

דתני רב יוסף: אם כסף תלוה את עמי את העני עמך, עמי ונכרי - עמי קודם, עני ועשיר - עני קודם, ענייך ועניי עירך - ענייך קודמין, עניי עירך ועניי עיר אחרת - עניי עירך קודמין.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ו עמוד א

מאי ולחושבי שמו? אמר רב אשי: חשב אדם לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה - מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה.

נימוקי יוסף מסכת בבא קמא דף ו עמוד ב

חד אמר ג' וכו'. מ"ד ג' ימים הושיבו שם ישיבה משום דעיקר אבילות ג' ימים הוי דכמה מילי דאבל אסור בהן בתוך ג' ומותר לאחר ג' והיינו טעמא דמ"ד ז' ומ"ד ל' מפני חומרות שיש באלו הזמנים: הא דאינו מקבל שכר היינו דוקא במי שידע בו אבל אם אינו מכירו ואפשר שהוא הגון שכר יש לו שהרי לשם מצוה מכין ועוד דאי לא תימא הכי אתה נועל דלת בפני כמה מהוגנים במקום שאינם נכרים ומעשה דרבי פרק השותפין (דף ח א) מסייע לן דהדר אמר יכנסו הכל. הרמ"ה ז"ל:

בית הבחירה למאירי מסכת בבא בתרא דף ט עמוד א

צריך אדם להעיר את עצמו על הצדקה ושלא יקשה בעיניו על חסרון ממונו ויזכור שבזמן שבית המקדש קיים היה נותן שקלו ומתכפר לו עכשו הצדקה עומדת לו במקומו ויתבונן שכל אדם מעתד לנכות ממונו למסים ולתשחורות ואחר שכן ראוי לו ליתן חלקו למי שגמלו כל טובו בשמחה ובטוב לבב שאם יחסר ממונו לכבודו אף הוא בידו להשלימו ואם אינו משתדל אלא להרבות ממונו כמה דובים יש למקום ודרך הערה אמרו זכה חסרון ממונו הולך לעניים לא זכה אומות העולם באות ונוטלות בזרוע ויש מפרשים על זה מה שכתבנו בענין עשוי הצדקה שאעפ"כ נחשב להם בצדקה ור"ל שאף גבינת המס כשהוא נותנו בנאמנות יש בו צד צדקה והוא שמנכה חלק העניים או שמתוך כך נושאים פניו והעניים מתרחמין ויש מפרשים בו שהוא נחשב להם לצדקה כשמקבלין אותו בשמחה וסובלים עול גלותם לכבוד השם:

מהרש"א [חדושי אגדות] מסכת בבא בתרא דף ט עמוד א

ואעפ"כ נחשב להן לצדקה כו'. מפני שעכו"ם נוטלין מן העשיר תחת העני וק"ל:

חדושי הריטב"א מסכת בבא בתרא דף ט עמוד א

לעולם אל ימנע אדם עצמו משלישית השקל בכל שנה. פי' לעולם ואפי' ליכא עניים באתריה יתננו לעניי עיר אחרת, והוא כנגד חצי השקל שהיו חייבין לתרומת הלשכה אלא שהוסיפו על המדות, וכן הוא בירושלמי. שנאמר והיה מעשה הצדקה שלום וכו'. פירוש והשקט ובטח הוא הרוחה קצת אבל השלום הוא דבר של טובה גמורה, ועד לעולם דקרא אתרוייהו קאי.

רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק ז הלכה ה

בא העני ושאל די מחסורו ואין יד הנותן משגת נותן לו כפי השגת ידו וכמה עד חמישית נכסיו מצוה מן המובחר, ואחד מעשרה בנכסיו בינוני, פחות מכאן עין רעה, ולעולם לא ימנע עצמו משלישית השקל בשנה, וכל הנותן פחות מזה לא קיים מצוה, ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב ליתן צדקה לאחר.

יד רמ"ה מסכת בבא בתרא דף ט עמוד א

(קו) אמר רב הונא בודקין למזונות ואין בודקין לכסות. אי בעי תימא סברא ואי בעי תימא קרא. אי בעי תימא סברא האי קא מיבזי והאי לא מיבזי. כלומר ערום קא מיבזי דדבר הנראה לכל הוא ואי אמרינן בודקין אחריו שמא יש לו ואינו רוצה להתכסות, דילמא לית ליה מידי ואדהכי והכי קאי מיבזי. אבל רעב לא קא מיבזי דלאו דבר הנראה לכל הוא, ונהי דלמזוני שעתא כיון דחיישינן דילמא אדהכי והכי מסתכן לא בדקינן בתריה אבל למתנה מרובה בדקינן. ואי בעי תימא קרא הכא גבי מזונות כתיב הלא פרוס לרעב לחמך פרוס כתיב ולא משום דכתיב בשי"ן דמשמע עד שיתפרש לך הדבר ויתבאר שהוא רעב. (ואין לומר) דעל כרחין האי קרא בכלהו נוסחי דייקי בסמ"ך כתיב, ואם כן מאי סיעתיה דרב הונא מינה אדרבה תהוי תיובתיה דמדכולי האי לישנא בקראי בעלמא בשי"ן כתיב דכתיב (ירמיה פט"ז ז') ולא יפרשו להם על אבל לנחמו על מת וכתוב (איכה פ"א י"ז) פרשה ציון בידיה כולהו בשי"ן והכא שני קרא ואיכתיב בסמ"ך שמע מינה דלא ליבעי פירושה הוא. אלא רב הונא הכי קא דייק מדכתיב פרוס דמשמע פרוסה מועטת ולא כתיב הלא נתון לרעב לחמך דמשמע מתנה מרובה כדכתיב די מחסורו אשר יחסר לו ש"מ דבצריך בדיקה הכתוב מדבר דמספיקא לא יהיבין ליה אלא פרוסה דמתזן בה לפי שעה עד דבדקינן בתריה. וקסבר רב הונא קרא דנביאי בתרי גווי רעב קא מיירי חד דצריך בדיקה דכתיב פרוס לרעב לחמך כדאמרן וחד כשאין צריך בדיקה דכתיב ביה (ישעיה פנ"ח י') ותפק לרעב נפשך ונפש נענה תשביע דמשמע מתנה מרובה דשבעה בה נפשיה.

ורב יהודה אמר בודקין לכסות ואין בודקין למזונות. אי בעי תימא סברא ואי בעי תימא קרא. אי בעי תימא סברא האי קא מצטער והאי לא קא מצטער. כלומר רעב היכא דמיפנק אף על גב דיהבי ליה נהמא כל צרכיה כל כמה דלא יהבת ליה ליפתן לפום אתפנקותיה לא אזיל צעריה ואילו ערום היכא דמכסי כסותא דמגינא עליה מצנה אף על גב דלא מיכסי כדחזי ליה, נהי דבזיון אית ליה צערא בגופיה מיהא לית ליה. אי נמי מיירי כגון דמיכסי כולה כסותא דצריך ולא לביש גלימא ולא מכסי סדינא, דבזיון אית ליה צערא דגופיה לית ליה. ואי בעי תימא קרא הכא גבי מזונות כתיב הלא פרוס לרעב לחמך פרוס והב ליה לאלתר. והאי דכתיב פרוס ולא כתיב נתון בעני המחזר על הפתחים קאי מיירי דאין נזקקין לו אלא למתנה מועטת וכי כתיב ונפש נענה תשביע בצנוע דכתיב ביה די מחסורו אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו. וגבי מזוני נמי יהיבין ליה לפום מאי דמיפנק כדמיברר בכתובות (דף ס"ז ע"ב) ודייק רב יהודה מדכתיב הלא פרוס לרעב ולא כתיב כי תראה רעב ופרשת לו לחמך כדכתיב גבי ערום ש"מ לא בעי ראייה ודיקא נמי מדכוליה לישנא כתיב בשי"ן והכא כתיב בסמ"ך ש"מ להכי שני ביה דלא לשתמע מיניה דבעי פירוש, והכא גבי ערום כתיב כי תראה ערום וכסיתו עד שיראה לך בבירור שהוא צריך לכך. תניא כותיה דרב יהודה אמר כסוני בודקין אחריו פרנסוני אין בודקין אחריו. וכן הלכתא ודוקא היכא דמיכסי כסותא דמגנא עליה מצערא דגופיה, אבל היכא דלא מיכסי כסותא דמגנא עליה מצערא דגופיה אין בודקין אחריו וכל שכן היכא [דאיכא] תרתי.

בית הבחירה למאירי מסכת בבא בתרא דף ט עמוד א

גבאי צדקה אין ממנין אותם אלא בני אדם הגונים ושהם בחזקת כשרים ואחר שכן אין מזקינים אותם לחשב עמנו על מה שגבו וכן אין מחשבין בהקדש עם הגזברים אף על פי שאין ראייה לדבר זכר לדבר ולא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף על ידם לתת לעושי המלאכה כי באמונה הם עושים ומ"מ ראוי לקהל שלא למנות אלא הגונים וכשרים כל מה שאפשר לו לאדם להשתדל שלא יבוא לחשוד את הבריות ישתדל אף בתוך ביתו ראוי לו לאדם שיזהר בשמירתו ובשמירת מה שבו כדי שלא יהא הדבר מצוי לו לחשוד הבריות ועל זה אמרו אף על פי שיש לו לאדם גזבר נאמן בתוך ביתו יצור וימנה שנאמר ויצורו וימנו וכן למדנו מכאן שאע"פ שאין מחשבין עמהם לאחר שהוציאו כמה הוציאו מ"מ בשעה שמוסרין להם מחשבין ואין מוסרין להם אלא על פי חשבון:

מהרש"א [חדושי אגדות] מסכת בבא בתרא דף ט עמוד א

אף על פי שיש לאדם גזבר נאמן כו'. יצור וימנה שנאמר ויצורו וימנו כו'. אפשר שהוא מטעם שלא יהיה רשות למזיקים עליהם כדאמרינן בפרק כל הבשר כל מילי דצייר וחתים ומני כו' וק"ל:

רבינו גרשום מסכת בבא בתרא דף ט עמוד א

צור. בעה"ב בקשר ובחותם

וימנה דכתיב ויצורו וימנו כלומר אף על גב דהגזברין היו נאמנין אף על פי כן הגזברין עצמן היו צריין ומונין:

ב"ח יורה דעה סימן רמט

ג וכאשר יתננה וכו'. הוא לשון הרמב"ם בפרק עשירי ועוד הוסיף דברי כבושים בדבר זה ע"ש:

ומ"ש שכרו גדול כשכר הנותן. תימה הלא בפ"ק דבתרא (דף ט' א) אמר רבי אלעזר גדול המעשה יותר מן העושה שנאמר (ישעיה לב יז) והיה מעשה הצדקה שלום ואולי טעות סופר הוא וצריך לומר משכר הנותן וכן הוא לשון הרמב"ם שם (פ"י ה"ו):

פרישה יורה דעה סימן רמט

(ג) חומש מהריוח בכל שנה. דאם לא כן בה' שנים מפסיד כולו כ"כ בירושלמי וטעם זה אינו דהא נוכל לומר דבכל שנה ושנה יתן החמישית שיש לו ונמצא אם ימעט קרנו יתמעט לפי ערך ג"כ החומש ולעולם ישארו ארבעה חלקים בידו והחומש יתן לצדקה אלא הכי קאמר למה שאמרו המבזבז אל יבזבז יותר מחומש עכ"פ לאו בכל ענין אמרו לחלוק ממנו לה' חלקים וליתן בכל שנה חומש דומה למ"ש עשר אעשרנו לך וכמו שכתבתי (אות ב) דא"כ יכלה קרנו וכיון דלא בכל ענין אמרו מפרשין להא דיתן חומש בכל שנה מהרווחים קאמר דכן יעשה בכל שנה בחומש וה"ה במעשר דומה למעשר דגן שמעשרו מהריוח שנתגדל בכל שנה וגם שם היה חומש דהרי כל אחד היה צריך ליתן מעשר ראשון ומעשר עני אלא ששם היו נותנין מעשר עני ממה שנשאר בידם ממעשר ראשון:

שולחן ערוך יורה דעה הלכות צדקה סימן רמט סעיף יב

^{טו} פחות מזה, שיתן לו פחות מהראוי, בסבר פנים יפות.

הגהות יעבץ מסכת בבא בתרא דף ט עמוד א

שם גדול המעשה כו'. נ"ב לפי שטורח וסובל עלבונות מן הנגבים על ידו. וצערא דגופא ובזיוניה כבד ליה לאנש לסבול מממוניה:

תורה תמימה שמות (פרשת בשלח) פרק יז פסוק ה

(ה) אשר הכית - וכי משה הכהו והלא אהרן הכהו, אמר רבי אבהו, לומר לך, כל המעשה את חבירו לדבר מצוה מעלה עליו הכתוב כאילו עשה^ט [סנהדרין צ"ט ב']:

רמב"ם הלכות מתנות עניים פרק ח הלכה ט

אסור לישראל ליטול צדקה מן העכו"ם בפרהסיא, ואם אינו יכול לחיות בצדקה של ישראל ואינו יכול ליטלה מן העכו"ם בצנעה הרי זה מותר, ומלך או שר מן העכו"ם ששלח ממון לישראל לצדקה אין מחזירין אותו לו משום שלום מלכות, אלא נוטלין ממנו וינתן לעניי עכו"ם בסתר כדי שלא ישמע המלך.

רמב"ם הלכות מלכים פרק י הלכה י

בן נח שרצה לעשות מצוה משאר מצות התורה כדי לקבל שכר, אין מונעין אותו לעשותה כהלכתה, ואם הביא עולה מקבלין ממנו, נתן צדקה מקבלין ממנו, ויראה לי שנותנין אותה לעניי ישראל, הואיל והוא ניזון מישראל ומצוה עליהם להחיותו, אבל העכו"ם שנתן צדקה מקבלין ממנו ונותנין אותה לעניי עכו"ם.

כסף משנה הלכות מלכים פרק י הלכה י

[י] אבל העכו"ם וכו'. בבתרא פ"ק (דף י'): אמרינן דאימיה דשבור מלכא שדרא ארנקי דדינרי לקמיה דר' אמי ולא קבלינהו שדרתינהו לקמיה דרבא וקבלינהו [משום שלום מלכות] שמע ר' אמי איקפד וכו' ורבא משום שלום מלכות ור' אמי נמי משום שלום מלכות דאיבעי ליה למפליגיהו לעניי אוה"ע ורבא נמי לעניי אומות העולם יהבינהו ור' אמי דאיקפד הוא דלא סיימוה קמיה דלעניי אוה"ע יהבינהו ומ"מ משמע מהכא דאפילו למפליגיהו לעניי אוה"ע לא שרי לקבל אלא משום משום שלום מלכות והתימה מרבינו שסתם את דבריו ואין לומר דיליף דאפילו שלא מפני השלום מותר לקבל מעובדא אחרינא דאיתא התם (דף ח') דאימיה דשבור מלכא שדרא ארנקי דדינרי לקמיה דרב יוסף א"ל למצוה רבה ויהבינהו לפדיון שבויים שאע"פ שהגמרא לא פירשה שם דמשום שלום מלכות קבלינהו כיון דבהאי עובדא דר' אמי פירשו דדוקא משום שלום מלכות ורב יוסף נמי לא אשכחן דקבל אלא מאימיה דשבור מלכא ודאי דמשום שלום מלכות הוא דקביל וצ"ע:

לחם משנה הלכות מלכים פרק י הלכה י

[י] אבל העכו"ם שנתן צדקה וכו'. מה שתמה הרכ"מ דלמה לא כתב דוקא משום שלום מלכות אין זו קושיא דכבר ביאר הדבר רבינו בהלכות מתנות עניים פרק ח' שכתב שם ומלך או שר מן העכו"ם ששלח ממון לישראל לצדקה אין מחזירין אותו לו משום שלום מלכות אלא נוטלין ממנו וכו' ושם שהוא מקום הדין האריך וכאן קיצר וסמך על מ"ש שם:

משנה למלך הלכות מלכים פרק י הלכה י

[י] אבל העכו"ם שנתן צדקה וכו'. מ"ש מרן בכ"מ והתימה מרבינו שסתם את דבריו וכו', כבר ביאר זה רבינו בפ"ח מהלכות מתנות עניים הלכה ט' יע"ש:

דרישה יורה דעה סימן רנד

[א] ונותנין לעניי עכו"ם וכו'. וכתב רש"י בבבא בתרא דאין זה גניבת דעת (ר"ל דאנו משנים דעת המלך או השר שנתנו לנו המעות לחלקו לעניים ואסור לגנוב אפילו דעת העכו"ם) דאינהו נמי ידעי שישראל רגילין לפרנס עניי עכו"ם עם עניי ישראל ומ"ש רבינו שיתנם לעניי עכו"ם בסתר כדי שלא ישמע המלך היינו משום דלמא אין דעת המלך כן שיתנם לעניי עכו"ם ומ"מ אין זה גניבת דעת הואיל שאין ידוע בודאי שמקפיד דוקא ליתנם לעניי ישראל: וכתבו התוספות בב"ב דאם מתנדבים דבר מסויים לבית הכנסת נוטלים מהם משום דהוי קרובן (אבל ישראל שהמיר אין מקבלין ממנו דאין מומר מקריב קרובן כן מסיק התוספות וב"י בסימן רנ"ט (עמ' עז ד"ה ומצאתי). עד כאן המגיה) וקרובן פשיטא דמותר דכתיב איש איש כי יקריב וכו' וכן פסק רמ"א (ס"ב). והא דכתב אסור לישראל ליקח צדקה מעכו"ם בפרהסיא וכו' משמע דבצנעה מותר לקבל ממנו והכא קאמר דדוקא לעניי עכו"ם ולא לעניי ישראל הואיל שיש לו זכות בקבלת ישראל נראה לחלק דאע"ג שיש זכות לעכו"ם בקבלתו ממנו מ"מ מכח הנאה שלו שיהיה לו מעות יכול לקבל ממנו אבל הגבאי שאין לעצמו הנאה בקבלתו ממנו ולכן אינו יכול ליתנה לעניי ישראל שהוא יגרום זכות לעכו"ם מחמת אחרים והא דכתיב (משלי יד לד) וחסד לאומים חטאת היינו אף על גב שצדקה שלהם היא חטאת להם מכח שמתפארים בה מכל מקום זכות יש להם גם כן וקראו חטאת כנגד צדקה של ישראל שכולה זכות:

ט"ז יורה דעה סימן רנד ס"ק ב

(ב) וינתן לעניי עובדי כוכבים. אבל לישראל לא דכתיב ביבוס קצירה תשברנה פירוש כשיכלה לחלוחית זכות של עובדי כוכבים אז ישברו. וקשה דברישא התירו לקבל בצינעא ולא איכפת לן במה שיהיה לעובד כוכבים זכות בזה ובדרישה הקשה זה ותירץ שיחיד המקבל כיון שהוא נהנה מותר אבל גבאי שאין לו הנאה אסור לגרום זכות לעובד כוכבים בשביל הנאת אחרים והוא תמוה דהיאך נתיר לו להאריך הגלות בשביל הנאתו ונראה לי שאין שייך ביבוס קצירה אלא כשהעובד כוכבים מכין דוקא לעניי ישראל ובזה מייקר שם ישראל בזה יש זכות גדול כגון הכא וכמעשה דאימיה דשבור מלכא בגמ' ששלחה לחלק לישראל ואף על גב דכתב רש"י שהיא ידעה גם כן שמפרנסין ג"כ עניי עובדי כוכבים עם ישראל דאם לא כן הוי ליה גניבת דעת וכמו שנעתיק בסמוך מ"מ העיקר בשביל עניי ישראל בזה הקפידו משום ביבוס קצירה משא"כ ברישא שהעובד כוכבים אין כוונתו דוקא על ישראל אלא הוא מצד טבעו רחמן על כל הפושט יד אין זה זכות גדול ולית ביה משום ביבוס קצירה כן נ"ל עיקר. ונותנין לעניי עובדי כוכבים בסתר. א"ל מזה על מה שכתבתי דעיקר כוונת העובד כוכבים היה על ישראל דכאן נותן הכל לעניי עובדי כוכבים והוה ליה גניבת דעת יש לומר דלא שייך גניבת דעת אלא אם הוא עושה מעשה בדרך גניבה דהיינו אם הנותן נתכין לתת לישראל ולא לעובד כוכבים נמצא דבשעת נתינה לעובד כוכבים עובר על דעתו של העובד כוכבים הנותן מה שאין כן כאן דיש עכ"פ היתר בנתינה לעובד כוכבים אלא במה שאין נותן לישראל כלום הוא עובר על דעתו בשב ואל תעשה אין בזה איסור גניבת דעת כן נראה לי נכון ועיין מ"ש עוד בסימן ק"כ מענין גניבת דעת עובדי כוכבים:

ראשון לציון סימן רנד סעיף א - ב

סעיף א

אסור לישראל ליטול צדקה מגוי בפרהסיא ואם אינו יכול לחיות בצדקה של ישראל יכול ליטלה מגוי בצנעא ה"ז מותר ע"כ הוא לשון הרמב"ם ולשון הטור כך הוא אסור לישראל ליקח צדקה מגוי בפרהסיא ואם אינו יכול להחיות בצדקה של ישראל יכול לקבלה מגוי בצנעה ומותר עכ"ל. ונראה להגיה בלשון הטור מלת ואינו קודם מלת יכול והכי קאמר ואינו יכול לקבלה מהגוי בצנעא אז מותר ובזה נמי אינה מיותרת מלת ומותר דכתב הטור דאי לא תימא הכי מלת ומותר מיותרת כיון דקאמר להדיא וז"ל ובפרהסיא נמי לא אמרן אלא אם מצי להחיות אבל לא מצי להחיות חיותיה הוא ע"כ הרי דאפילו בפרהסיא שרי אם אינו יכול להחיות כדעת הרמב"ם אלא ודאי דדברי הטור הם כמו שכתבתי:

שם ואם אינו יכול לחיות בצדקה של ישראל ואינו יכול ליטלה בצנעא כו' ע"כ כך הם דברי רמב"ם ונ"ל לומר דכל עוד דמצי להחיות בצדקה של ישראל אין ליטול מגוי אפילו בצנעא מטעם דעכ"פ איכא קצת חלול ה' שמתבזה ישראל בעיני הגוי אי נמי מטעם דכתיב ביבש קצירה תשברנה שמאריך הגלות ודייקתי זה ג"כ מלשון הרמב"ם שכתב והקדים אינו יכול לחיות בצדקה של ישראל ואח"כ כתב ואינו יכול ליטלה בצנעא מהגוי משמע דאין ליטול בצנעא כל זמן שיכול להחיות מישראל והגם דקאמר בש"ס בפרהסיא דוקא היינו לענין שיהיה פסול לעדות דלא מפסל אלא אם נטל בפרהסיא אבל עכ"פ איכא למיחש שלא ליטול ומה"ט נמי תפס מרן לשון הרמב"ם לכוין למה שכתבתי וצריך לדעת אם יכול לשאול בפיו הישראל לגוי אם אינו יכול לחיות מישראל דדוקא אם נתן לו הגוי הוא דשרי אבל לשאול בפיו דהוי חילול ה' טפי מהו ונ"ל כיון דחזינן דשרי הא דבפרהסיא הגם דקאמר הש"ס דאיכא חלול ה' משום וחי בהם א"כ אין לך דבר שיסחה חיי נפש מכל הני מילי:

סעיף ב

מלך או שר ששלח ממון לישראל לצדקה אין מחזי' אותו משום שלום המלכות אלא נוטלין ממנו וינתן לעניי גוים בסתר שלא ישמע המלך ע"כ. אם חיישינן לשמא ישמע יהיה מונח עד שיעשו בו דבר שלא יעלה ממנו זכות לו וקשה משמע דוקא מלך או שר דאיכא משום שלום מלכות אבל גוי דעלמא לא וכיון דנותנין אותו ממון לעניי גוים הרי לית ליה זכות וליכא למיחש לביבש קצירה תשברנה. ונראה דעכ"פ בבתינת הממון ליד ישראל יש לו קצת זכות למלך לזה דוקא משום שלום מלכות אבל גוי סתם דליכא למיחש לשלום מלכות לא מקבלינן מיניה אפילו ליתנו לעניי גוים כיון דאיכא קצת זכות כנז'. אי נמי נקט מלך או שר לומר דבהכרח ליקח ממנו משום ש"מ אבל גוי דעלמא אם רצה שלא ליקח אין לו הכרח הרשות בידו וכפ"ז ל"ש גוי דעלמא ל"ש מלך וכתב להאי דינא הכא דנוגע לענין הצדקה ולומר שינתנו לעניי גוים. ומה שהק' בדרישה ובט"ז דמס' א' משמע בצנעא שרי והכא משמע דדוקא לעניי גוים ולא לעניי ישראל במה שכתבתי דגם ברישא דשרי בצנעא דוקא באינו יכול להתפרנס בצדקה דישראל לא קשה ולא מידי דכיון דאינו יכול לחיות ליכא למיחש לכל זה אפילו לחילול ובלא תירוץ זה היה נראה לומר דלא חיישינן להא דביבש קצירה תשברנה אלא צדקה שעושים המלך או השרים דהוו בכללות ויכריע להאריך זמן גאולתם אבל בצדקה שעושה איזה יחיד יבטל הוא וצדקתו ובזה מיירי ברישא. ובס' ב' מיירי בשר ומלך כהא דאמיה דשבור מלכא דשדרא ד' מאה ארנקי דדינרי לקמיה דר' אמי ולא קבלינהו מטעם ביבש קצירה תשברנה דפשיטא דמלתא כהאי מהמלכה תועיל למלכות הגויים להאריך קיצה. ותירוץ ראשון עיקר ומה שתי' בדרישה דשאני ישראל הנהנה מהגבאי כיון דנהנה שרי משא"כ הגבאי דלמה יגרום זכות לגוים בשביל הנאת אחרים ע"כ דוחק הוא ואדרבה בהפך היה נראה לומר דבבתינת המעות מיד הגוי ליד העני הרי זכה הגוי בצדקתו משא"כ בבתינתו ליד הגבאי אין לו זכות עד שיתחלק לעניים וכיון שכן שהם ברשות הגזבר הרי יכול לתתם לעניים בלי שיהיה לו זכות הגוי שיזכה בהם הגזבר לעצמו דהא כל ממון הגוים מותר לנו כדאיכא בש"ס ראה ויתר גוים התיר ממנום לישראל ואז יעשה הגזבר מה שחפץ לצדקה ואין זכות לגוי בצדקה וכדומה הרבה המצאות באופן כי יותר יראה לאסור בהפך. ומה שתירץ הט"ז דדוקא כשנותן הגוי לעניי ישראל שמייקר שם ישראל משא"כ ברישא דשרי בצנעא משום שהגוי אין כונתו דוקא על ישראל אלא מצד טבעו רחמן על כל פושט יד ע"כ גם דבריו רחוקים מהדעת ועוד קשה לדבריו מהש"ס דמאן לימא לן דאפר' הורמיז אמיה דשבור מלכא לא שלחה כהנה וכהנה לעניי גוים וחלק קטן שלחה לעניי ישראל ומה שכתב מרן מלך ושר ששלח ממון סתם קאמר מי לא עסקינן אפילו שלח לעניי גוים עשר ידות ממה ששלח לעניי ישראל ופשיטא דמסתמא כן הוא דסתם גוים שולחים לענייהם תחלה ואחר כך מרחמים גם על עניי ישראל על כן נראה דאין לזוז ממה שכתבתי והוא הנכון:

בהגה"ה וי"א שיעשה בהן מה שצוה המושל ע"כ. פי' לפי שמדברי מרן משמע דבכל גוונא קאמר שינתנו לעניי גוים ואפילו פירש ואמר לעניי ישראל דוקא ולא לעניי גוים אי נמי כהא דלפדין שבויים דמסתמא כאלו פירש דלישראל אפ"ה אין לעשות ממון הגוים צדקה לישראל ולא חלק וטעמא כמו שכתב בב"י דהפוסקים סוברים דגם רב יוסף בההוא עובדא דאפר' הורמיז ששלחה ארנקי לר"י ואמרה למצוה רבה ואמר"י דמצוה רבה הוא פדין שבויים ויהבינהו לפ"ש סוברים הפוסקים דגם הוא לפ"ש של גוים יהבינהו ולא כמו שכתבו רש"י והתוס' בשינוייא בתרא דיהבינהו לפ"ש של ישראל ולא חש לדיבש קצירה תשברנה מטעם דשאני הכא דאסור לגנוב דעת הגוי וכיון דאמר למצוה רבה ממילא דעתיה דוקא לישראל משא"כ אם אמרה לעניים גם עניי גוים בכלל כי יודעים שמפרנסים עניי גוים עם עניי ישראל והפוסקים סוברים דהכל א' וחיישינן לדיבש קצירה וזהו פסקיה דמרן דבכל גוונא ינתנו לעניי גוים ושבוייהם ולזה קאי רמ"א שכתב וי"א דאם צוה הגוי לדבר פלונית כנז' שלא ישנו מטעם גניבת דעת והיא סברת רש"י והתוספות שהבאתי בסמוך והדברים פשוטים. ומה שהאריך לתמוה בעל ט"ז והניח צ"ע על דברי רמ"א ז"ל אחר המחילה לא דק בדברי רמ"א והם פשוטים לכל קורא והוא ז"ל לא נחה דעתו עד שעקר להאי וי"א והביא ראייה מלבוש ופשיטא שלא יצא י"ח עיונו בזה ואם הורחק מעיניו לומר וי"א על דבר שלא נזכר בדברי מרן כבר פירשנו דהוי כאלו מוזכר ומה

שו"ת כתב סופר יורה דעה סימן קיד

אלי' זכור לטוב לפני ד' ה"ה תלמידי חביבי כבני הרבני האברך מופלג בתורה ויראה טהורה מורג חרוץ בע"פ מלא ברכת ד' כש"ת מו"ה אלי' הערצפעלד מילדי קהילתינו יושב בשבת תחמוני בק"ק שאמלוי יע"א: מע"י אצבעותיך הנעימים קבלתי ולשמחת לבבי ראיתי מתוכה כי שלום ושלוה וכל טוב אתך אין טוב אלא תורה כי היא חיינו וכו' ויהי' בית מכירך חותנך הנגיד היקר ברוך ממקור הברכות שובע שמחות נצח: והנה ידעת מאז יצקת מים על ידינו כי עצמות טרדותי מכל צד, ועכשיו ביותר ע"י המתחדשים אשר מקרוב באו, ד' יתקנינו בעצה טובה מלפניו להסיר מכשול למען שמו ותורתו ויחזקינו וישמחנו בישועתו קרובה לבוא, ובכל זאת לקחתי מעט פנאי היום כאור בוקר לשום עיון על שאלתך בענין קבלת צדקה מן שר נכרי, אשר לא מבני ישראל הוא והנני להציע לפניך מה אתי בדין זה בעיון מעט מזעיר ומתוך דברינו תלמוד לדון בנדון אשר לפניך הנוגע לך לצאת ידי שמים להשקיט רגשת לברך:

הנה מקור דין יוצא מש"ס פ"ק דב"ב יו"ד ע"ב דר"א לא רצה לקבל ואיקפד על רבא דקיבל משום דכתיב ביבוש קצירה וכו' וצריך להבין הא מייתי ש"ס קודם לזה כמה תנאים דדרשו חסד לאומים חטאת חסד שעושים חטאת הוא להם ונצטערת בזה ולא מצאתי יישוב עד שראיתי בדרישה יו"ד סי' רנ"ד שהרגיש בזה וכו' דצ"ל מ"מ זכות יש להם אלא דנגד צדקה של ישראל מחשב שלהם חטאת, ודוחק, ואפשר י"ל ע"פ הרוב אינם עושים אלא להתייהר אז חטאת יש להם, אבל בוודאי יש ויש שאין עושים להתייהר רק למצוה משום דכתיב מצות צדקה באורייתא או אפשר גם אם נותן מרחמנות לצדקה יחשב להם, ועיין רמב"ם הלכו' מלכים פ"ח ה' י"א, לכן אסור לקבל אולי נותן זה מכוון למצוה ועדיין לא נתיישב היטיב ומוכח עוד שם דאפילו כשנותן לנכרי יש לו זכות קצת דאל"ה למה הוצרך לומר דרבא משום שלום מלכות קבלם כיון שרבא חלקם לנכרים גם בלא שלום מלכות שרי, ומשום אסור לתת מתנה לנכרי הלא מפרנס' עניי נכרים עם עניי ישראל משום דרכי שלום (והי' יכול רבא לתת לעניי נכרים בשעה שפרנס עניי ישראל) ע"כ דגם כשמחלקים לנכרים יש לו שכר וזכות קצת, אלא כשמחלקים לישראל יש לו זכות טפי, ולכן חלקם לנכרי, (ועדיין אינני מבין הא לא ע"י רבא הי' לו זכות זה דאי גם לא הי' רבא מקבל ממנו הי' הוא בעצמו מחלק לעניי נכרים והיתה לו ג"כ זכות זה ואם דווקא ע"י רבא נתן לחלק כדי להתייהר בעיני רבא א"כ כיון דעשה להתייהר אין לו אפילו קצת זכות בפרט אם הוא הי' מחלקם לעניי ישראל כאשר שלח באמת לרבא לחלק לע"י אם כן רבא שחלק לעניי נכרים היה מגרע זכותו אם כן ובמה עשה שלא כהוגן) ועיין רמב"ם הלכות מלכים פ"י הלכה יו"ד דכתב עכו"ם שנתן צדקה מקבלים ממנו ונותנים אותה לעניי נכרים ועיין כ"מ שתמה עליו דנראה אפילו בלא שלום מלכות מותר לקבל לחלקם לנכרים והוא נגד ש"ס בבבא בתרא ואפשר י"ל דרמב"ם ס"ל הא דאמר תחלה מפני שלום מלכות עד דלא אסיק דחלקם לנכרים מתרץ משום שלום מלכות הוצרך לקבל ולחלק, והקשה ור"א לית לי' משום שלום מלכות ומת' דהי' לי' לחלק לנכרים דבזה ליכא איסור ורבא נמי כן עשה ור"א לא סיימו' קמי', ובאמת לחלק לנכרים גם היכא דליכא משום שלום מלכות מותר, ואתי שפיר נמי דלא מפרש טעמא דר"י משום שלום מלכות דר"י נכרים פדה כמ"ש תחלה בתוס' דף ח' ע"א בד"ה יתיב והב"י ס"י רנ"ד כ' מסתימת הפוסקים דלא ס"ל כרש"י ותוס' וא"ש, אלא הא הרמב"ם בעצמו כתב בהלכות מתנות עניים פ"ח הלכה ט' דווקא מלך או שר ששלחו מקבלים מהם ומחלקים לעניים, ועכצ"ל דס"ל להרמב"ם גם למסקנא דווקא משום שלום מלכות קבל רבא, ואל"ה לא קיבל אפילו לחלק לנכרים וצ"ל דגם לנכרים יש לו זכות או כיון דיש גם בזה גניבת דעת קצת, כמו שהרגיש ה"ט"ז סימן רנ"ד סעק"ב דהא שלחם לחלקם גם לישראל וכו' דשב וא"ת הוא היינו שאין בזה גניבת דעת כ"כ כמו במעשה, ולכן אי לא הי' מוכרח משום שלום מלכות לא הי' מקבל לחלק לנכרי, וצ"ל דרמב"ם בהלכות מלכים סמך על מ"ש בהלכות מתנות עניים כ"כ הלח"מ ומל"מ שם ועיין: